

Disseny d'un Cinturó Verd per a l'àrea urbana de Girona

Narcís Sastre Fulcarà*

Laboratori d'Anàlisi i Gestió del Paisatge, Universitat de Girona

Resum

El Cinturó Verd de l'àrea urbana de Girona és un instrument estratègic d'ordenació territorial i de foment de la qualitat paisatgística. Es defineix com una zona d'espais oberts que, a mode d'anella circumdant, voreja el nucli urbà de Girona i dels municipis adjacents. Engloba parcs, espais agrícoles i boscos periurbans i rururbans, limitant la tendència urbana expansiva i la coalescència amb altres nuclis de població externs a la primera corona de la ciutat. Incorpora mesures de revalorització del paisatge i de millora de la connectivitat social i ecològica.

1. Introducció

Els *Green Belts* són una eina de planificació urbanística i territorial de llarga trajectòria en el context anglosaxó. La mateixa ciutat de Londres, a partir de 1945, es va dotar d'un cinturó verd que pretenia mantenir a ratlla el creixement continu, en forma de taca d'oli, que experimentava la capital britànica des de finals del segle XIX, cosa que s'ha aconseguit amb escreix. Posteriorment, altres ciutats i han anat experimentant amb instruments similars, els quals ja no es contemplen com una simple barrera entre l'entorn urbà i l'entorn "natural", sinó que incorporen una nova filosofia centrada en el manteniment de la connectivitat ecològica i en la consecució d'uns alts estàndards paisatgístics.

Girona, ciutat intermèdia amb prop de 150.000 habitants a l'àrea urbana, presenta un patró d'evolució espacial que fa necessari d'establir estratègies que salvaguardin la matriu paisatgística del valuós mosaic agroforestal que envolta el continu urbanitzat central. La mateixa dinàmica del sistema urbà, la qual converteix els rígids límits

administratius en una no menys rígida frontera mental, és un argument més que suficient per tal d'establir noves estratègies en la planificació territorial, encara que no és l'únic. La construcció de noves infraestructures de transport i pols de creixement, els quals comuniquen amb (o es deuen a) Girona però que estan pensats a escala europea (TAV, A-2, AP-7, Aeroport, CIM La Selva, etc.) acaba afectant certs valors del paisatge, relacions socials, habitats i fluxos ecològics de gran importància. Així doncs, la delimitació d'un Cinturó Verd de l'àrea urbana de Girona resulta clau, ja que pot esdevenir un instrument amb un gran potencial per endavant.

Amb més detall, les funcions del Cinturó Verd han de ser les següents:

- Garantir la connectivitat paisatgística, ecològica i social en un entorn altament urbanitzat i que suporta el pas de diverses infraestructures de transport que permeabilitzen el territori.

* Adreça E-mail: narcissastre@gmail.com

- Establir un sistema de parcs i espais oberts periurbans que funcioni en xarxa, apte per la realització d'activitats d'oci respectuoses amb el medi ambient.
- Revaloritzar el paisatge de les zones urbanes i periurbanes, sovint altament degradat.
- Definir una zona perimetral que contingui el creixement urbanístic del continuum urbà de Girona.
- Mantenir els elements i activitats que doten d'identitat el lloc.
- Incidir en la marca "Anella Verda" com a instrument de desenvolupament local, captador de turisme de qualitat, alhora que es remarquen els beneficis socials i econòmics d'un entorn d'alt nivell.

2. Metodologia

Un primer pas ha estat definir quin és l'àmbit territorial de referència: l'àrea urbana de Girona. Existeixen diverses metodologies vàlides, la majoria d'elles relacionades amb anàlisis de tipus funcional, com ara mitjançant l'estudi dels fluxos de mobilitat obligada entre municipis, fins arribar a identificar una o diverses àrees funcionals i les seves relacions jeràrquiques. Si bé aquest mètode pot ser útil des de l'economia o la geografia urbana, es mostra clarament insuficient quan es tracta de fer una aproximació de caràcter paisatgístic a la realitat i lògica urbana, tot i que és cert que donen una gran informació a l'hora de detectar les dinàmiques presents i futures que poden alterar la matriu paisatgística del lloc. Ha fet falta, doncs, d'implementar una nova metodologia, complementària a la primera, centrada en la definició

de les anomenades, des de l'Agència Ambiental Europea (EEA), *Urban Morphological Zones* (UMZ), enteses com aquells espais urbanitzats contigus que estan separats per 200 metres o menys entre l'un i l'altre. Les UMZ es detecten a partir de l'agregació i reclasseficació de la capa d'usos i cobertes del sòl de CORINE, donant una informació molt valuosa de l'estructura del paisatge urbà a nivell de grans agrupacions morfològiques.

El pas següent, i entrant ja al disseny del Cinturó Verd en si, ha calgut, en primer lloc, determinar quines són les tendències territorials existents (infraestructures i urbanització), avaluar l'estat de la xarxa ecològica i analitzar la connectivitat funcional de l'Àrea Urbana de Girona.

A nivell estructural, un primer anàlisi a partir dels usos de les cobertes del sòl (2003) del conjunt de l'àrea urbana de Girona (45.089,70 Ha), ha mostrat que la major part de la superfície està ocupada per terrenys forestals, en una proporció del 57,2%. Els conreus representen un 32,6% i l'espai construït gairebé un 10%. Comparant els usos del 2003 amb els de 1993 es visualitza com hi ha hagut un creixement destacable de la superfície urbanitzada, la qual ha ocupat bàsicament antics terrenys agrícoles. Les forests han crescut gairebé 1 punt, degut principalment a l'abandonament dels conreus. La formulació d'un escenari de futur prenent com a base el sòl classificat actualment com a urbanitzable permet teoritzar que la tendència es mantindrà més o menys estable, alhora que es visualitza com el major desenvolupament urbanístic es concentra cap al sud del continuum urbà, al triangle format per Fornells, Salt i Vilablareix.

Any	Conreus	Boscós	Construït	Aigua
1993	36,8%	56,3%	6,6%	0,3%
2003	32,6%	57,2%	9,9%	0,3%
Escenari tendencial 2015	31,2%	56%	12,5%	0,3%

Per dur a terme la tasca de determinar la connectivitat funcional s'ha aplicat una metodologia d'anàlisi pròpia utilitzant SIG, basada en el model de malla de cel·les ideat per Josep Pintó i Xavier Miquel pels treballs del Catàleg de Paisatge del Camp de Tarragona (2006), el qual ha estat millorat per tenir en compte les infraestructures de transport, considerades com uns elements que es constitueixen com a barrera i permeabilitzen l'espai.

3. Resultat: el disseny del Cinturó Verd

Els resultats del model de malles i cel·les, juntament amb el creuament de diverses capes digitals d'informació i l'imprescindible treball de camp, han permès de delimitar un Cinturó Verd amb una superfície total de 10.040ha, repartides entre 19 municipis de tres comarques diferents (Gironès, Pla de l'Estany i La Selva). Pel que fa als usos i cobertes del sòl que es troben al seu interior, predomina clarament la superfície boscosa, en un 51,1%, seguida dels conreus (38,3%), la superfície urbanitzada (5,8%) i les aigües continentals (0,75%). És una distribució lògica, vist que s'ha primat la contigüitat de les masses forestals i, en menor mesura, dels camps de conreu.

Agrupa tot un conjunt d'espais lliures que, per la seva importància estratègica, s'ha considerat que han de continuar classificats com a no urbanitzables,

requerint en alguns casos mesures de restauració de la qualitat paisatgística. Un d'aquests espais és el corredor que uneix l'EIN del volcà de la Crosa de Sant Dalmaí amb l'EIN Gavarres, al nord de l'aeroport Girona – Costa Brava. És un connector ecològic de primera magnitud a escala regional, el qual queda tallat perpendicularment per diverses infraestructures de transport (AP-7, A-2, TAV) i per desenvolupaments urbanístics dispersos. A part d'aquest connector, s'han detectat fins a 7 punts de connectivitat crítica, que coincideixen amb el pas d'eixos viaris o a l'existència de continus urbanitzats.

4. Conclusions

El Cinturó Verd de l'àrea urbana de Girona és, a hores d'ara, més un concepte que una realitat. La manca de polítiques de coordinació supramunicipal en els plans urbanístics, així com els dèficits històrics en la planificació territorial, fan necessari d'implementar mesures que corregeixin certes dinàmiques que, a mitjà termini, poden acabar alterant de manera irresoluble les relacions sistèmiques i els mateixos valors intrínsecs del paisatge. S'està parlant de certs projectes d'infraestructures i plans urbanístics, els quals es conceben sense arribar a copsar tota la complexitat que es dona en el territori, moltes vegades prescindint de la necessària visió multiescalar.

El Cinturó Verd ve a fer-se un lloc destacat en l'ordenació territorial del sistema urbà de Girona, espai sotmès a una gran pressió antròpica. És, però, molt més que això: és una valuosa eina que pot arribar a ser, per si mateixa, un element de

desenvolupament territorial sempre que el paisatge es percebi realment com el que és: la interacció històrica entre natura i cultura, és a dir, part de la nostra pròpia identitat.

4. Bibliografia

Consell Comarcal del Gironès. «*Pla director de connectivitat funcional del Gironès*».2007.

Departament de Medi Ambient i Habitatge. «*Bases per a les directrius de connectivitat ecològica de Catalunya*». 2006.

Departament de Medi Ambient i Habitatge. «*Punts negres de connectivitat entre espais NATURA 2000 i PEIN*». 2006.

Diputació de Girona. «*Estudi de permeabilitat del corredor d'infraestructures (TGV, AP-7, A-2, ferrocarril) de les Comarques Gironines*». 2006.

Diputació de Girona. «*Diagnosi d'espais connectors de la demarcació de Girona*». 2005.

Diputació de Girona. «*Guia metodològica per a la millora de la connectivitat a la demarcació de Girona*». 2005

European Environmental Agency. «*Urban Morphological Zones 2000 version F1v0. Definition and procedural steps*». 2007
<http://dataservice.eea.europa.eu/download.asp?id=17335&filetype=.pdf>

Marull, J & Mallarach, J.M. «*La connectivitat ecològica en el Àrea Metropolitana de Barcelona*». Ecosistemas, 11. 2002.

Minuartia. «*Connectivitat funcional de les Gavarres amb els Espais d'Interès Natural de l'entorn*». 2005.

Naturalistes de Girona. «*Catàleg d'espais d'interès natural i paisatgístic de les Comarques Gironines*». 2006.

Observatori del Paisatge de Catalunya. «*Catàleg de Paisatge del Camp de Tarragona*». 2006.

Pintó, J. & Miquel, X. «*Cartografia de la diversidad*

paisajística , la fragmentación y la conectividad de los hábitats en el Camp de Tarragona». Actas del IV Congreso Español de Biogeografía, Universidad Complutense de Madrid. 2006.

Smith, D.S. & Hellmund, P.C. «*Ecology of greenways*» University of Minnesota Press. 1993.

Turner, T. «*Greenway planning in Britain: recent work and future plans*». Landscape and Urban Planning 76. 2006